

THE ATTITUDE OF CITIZENS ON THE PERCEPTION OF POVERTY IN THE CZECH REPUBLIC: CASE STUDY ON THE MORAVIAN-SILESIA REGION

Ivona Buryová¹, Jaroslav Škrabal²

Abstract

The term poverty is a complex and complex term characterized by a material shortage. The concept of poverty depends on the standard of living of every society and hence the definition of poverty is undergoing some change with the development of society. The most widespread way of measuring poverty is the minimum level of income that is needed to meet the basic necessities of life, namely food and dwellings. In practice, the threshold is determined by determining for a given country the average amount of money needed to buy a daily calorific minimum for a given country. The aim of the thesis is to analyse statistical data of available sources, which point to the current socio-demographic aspects of poverty in the Czech Republic, and at the same time to present citizens' views on poverty issues from various demographic groups from the Moravian-Silesian Region in primary research. It is possible to say that people without work, old-age pensioners and students are most at risk of poverty. It has also been shown that as the population of the country increases, the income poverty line increases.

Keywords

Poverty, Primary Research, Respondents, Moravian-Silesian Region

I. Úvod

Chudoba je široký problém, který ovlivňuje socializaci člověka což je v podstatě pozice jedince ve společnosti. Chudoba omezuje člověka ve všech oblastech života, zejména jeho sociální vztahy a tím způsobuje jeho společenskou izolaci a následně vede k sociální exkluzi. Může se jednat o omezení kontaktu s přáteli, omezenou volbu vzdělávání a s tím související možnosti a příležitosti na trhu práce (Večerník a Myslíková 2015). Chudoba omezuje člověka ve spleťtých oblastech života. Omezuje jeho sociální vztahy a izoluje člověka od společnosti. Může se jednat o omezení kontaktu s přáteli, omezenou volbou vzdělání a s tím související budoucí zaměstnání (pokud by došlo k hrazení školného na veřejných školách, toto omezení by se úměrně zvýšilo). V moderní společnosti chudoba způsobuje omezení možností dovolené či komfortu bydlení a s tím související vybavenost bydlení. Život v bídě taktéž utváří názory a postoje lidí a tím ovlivňuje společnost, zejména přes politické prostředí země pomocí voleb (Žižková In: Krebs 2015, s. 121). Dle Tomeše (2001, s. 152) je vnímání chudoby v evropských podmínkách výsledkem působení křesťanského náboženství a také ideálu rovnosti, jenž pochází podle něj zejména z období socialismu.

Existují určité hlavní kategorie příčin vzniku chudoby dle Žižkové In: Krebs (2015, s. 122) se jedná o nízké příjmy ze zaměstnání, nezaměstnanost a propast ve vlastním bohatství. Tyto důvody vzniku chudoby se pojí s dvěma rozdílnými přístupy k jejímu řešení. První přístup předpokládá, že jednotlivci mají jen velmi malé možnosti, jak ovlivnit svou situaci, jelikož neexistuje dostatek pracovních míst a míra nezaměstnanosti je vysoká. Proto se očekává,

¹ Department of Economics and Public Administration, School of Business Administration in Karviná, Silesian University in Opava, Univerzitní náměstí 1934/3, 733 40 Karviná, Czech Republic. E-mail: buryova@opf.slu.cz

² Department of Economics and Public Administration, School of Business Administration in Karviná, Silesian University in Opava, Univerzitní náměstí 1934/3, 733 40 Karviná, Czech Republic. E-mail: skrabal@opf.slu.cz

že chudobu bude řešit a finančně mírnit stát. Druhý přístup předpokládá, že za svou chudobu si může každý sám, neboť není dostatečně pracovitý, dravý či adaptibilní. Je tedy na samotných chudých, aby řešili svou situaci, a stát se na tomto řešení nijak nepodílí. Oba postoje jsou extrémní a v praxi by se měli vzájemně propojovat tak, aby výsledný přístup byl vyvážený. Záleží pak na jednotlivých zemích, k jakému stanovisku se více přiklání (Žižková In: Krebs 2015, s. 123).

Příjmovou chudobou bylo v roce 2018 v České republice ohroženo 9,6 % občanů. Oproti roku předcházejícímu (2017) mírně stoupl, tehdy činil 9,1 %. Česká republika se řadí mezi evropské země EU s nejnižším ohrožením příjmovou chudobou. V příjmové chudobě se člověk ocitne, pokud nemá ani 60 % mediánu příjmu. Tato částka činila v roce 2018 pro jednotlivce 11 963 Kč a byla o 768 Kč vyšší než v roce 2017. U dvojice dospělých dosahuje hranice příjmové chudoby za předcházející rok (2018) 17 944 Kč, pro jednoho rodiče s dítětem do 13 let 15 552 Kč a pro oba rodiče s dvěma dětmi do 13 let loni částka činila 25 122 Kč. Většina českých domácností vycházela loni (2018) se svými příjmy poměrně snadno, pro 17,6 % obyvatel to bylo ale obtížné. Potíže mají zejména samozivitelky s dětmi a ženy starší 65 let, které žijí samy. Za rok 2017 průměrný čistý příjem na osobu v domácnosti činil 182 400 Kč (ČTK, 2019).

Česká republika se v EU dlouhodobě řadí mezi země s nejnižší mírou chudoby a sociálního vyloučení. Celková míra ohrožení příjmovou chudobou a sociálním vyloučením za rok 2018 zůstala na 12,2 %. Průměr EU přitom činí 22,4 %. Nejnižší mírou chudoby v Evropě má vedle ČR, Francie, Finsko, Norsko a Slovensko. Naopak nejvyšší mají Bulharsko, Srbsko, Rumunsko a Řecko. (ČTK, 2019).

Na základě uvedených skutečností autoři příspěvku stanovili cíl, který je zaměřen na analýzu statistických údajů dostupných zdrojů, které poukazují na současné sociálně demografické aspekty chudoby v České republice, a současně prezentuje názory občanů na problematiku chudoby z různých demografických skupin z Moravskoslezského kraje v rámci primárního výzkumu.

Předkládaný příspěvek je koncipován následovně: Po Úvodu následují teoretická východiska problematiky chudoby, která obsahují literární rešerše domácích i zahraničních autorů. Kapitola třetí představuje zvolenou metodiku, která je zaměřena na analýzu statistických údajů z dostupných zdrojů a následně na primární výzkum, který byl zaměřen na názory občanů na problematiku chudoby v Moravskoslezském kraji. Uvedené výsledky dané analýzy a výzkumu zaměřeného na postoj občanů k chudobě na území Moravskoslezského kraje jsou prezentovány ve čtvrté kapitole. V Závěru jsou prezentovány nejpodstatnější výstupy příspěvku.

II. Teoretická východiska problematiky chudoby

Vzhledem k tomu, že urbanizace v mnoha zemích v současné době roste, je stále důležitější zvýšit profil a zlepšit naše chápání chudoby a sociální deprivaci v městském kontextu (Lucci, Bhatkal a Khan, 2018). Za poslední dvě desetiletí se stále více diskutuje o „urbanizaci chudoby“. Ravallion, Chen a Sangraula (2008) učinili první rozklad mezinárodních odhadů chudoby na venkově a ve městech. Zdůraznili, že i když urbanizace hraje pozitivní úlohu v celkovém snižování chudoby, podíl měst na chudobě roste. Mnozí autoři se domnívají, že městská chudoba je běžně podceňována (například Mitlin a Satterthwaite, 2013, Parnell, 2005, Sabry, 2010, Thanh et al., 2013). Chudé městské obyvatelstvo, například obyvatelé žijící v neformálních osadách, je často nedostatečně sčítáno a ukazatele používané k měření základních deprivací neposkytují tvůrcům politik informace, které potřebují k formulování a provádění politiky pro řešení městských deprivací (Lucci and Bhatkal, 2014). Městská chudoba má určité atributy, které zhoršují omezení výkonu sociálních práv (Winchester, 2008) a vzdělávání není výjimkou. Některé studie ukázaly, že chudoba soustředěná v městských

čtvrtích a nepříznivé sociální podmínky, které tuto chudobu doprovázejí, ovlivňují výkonnost škol a studentů (Noguera, 2011). Prioritou výzkumu, politik a sociálních programů je věnovat větší pozornost vzdělávacímu fenoménu mezi chudými městy. Odborná literatura o chudobě nedávno začala upozorňovat na skutečnost, že výsledky chudoby se mohou v rámci městských center značně lišit (Lanjouw and Marra, 2018). Ferré, Ferreira a Lanjouw (2012) předkládají důkazy pro řadu zemí s negativním růstem mezi chudobou a velikostí města. Odborná literatura také poznamenala, že obyvatelstvo žijící v malých městech má obecně přístup k méně kvalitním základním službám, ve srovnání s jejich protějšky ve větších aglomeracích. Stále více se uznává, že účinné úsilí o řešení městské chudoby musí překonat „statistickou neviditelnost“ malých měst a dostat se k velkému počtu chudých obyvatel měst, kteří zde žijí. Někteří autoři na těchto argumentech navázali, aby dále navrhli, že nejen změna politického postoje vůči malým městům pomůže při snižování chudoby ve městech, ale ve skutečnosti by mohla pomoci v boji proti chudobě na venkově.

III. Metodika příspěvku

Následující část článku je zaměřena na metodiku příspěvku. Údaje pro danou analýzu jsou zjištěny prostřednictvím Českého statistického úřadu (dále jen „ČSÚ“). Metodika příspěvku je zaměřena na statistickou analýzu, která se týká příjmových skupin, které jsou ohroženy chudobou a na primární výzkum, který byl realizován na území Moravskoslezského kraje.

Cílem primárního výzkumu byly názory občanů Moravskoslezského kraje na nástroje prevence chudoby v rámci sociální politiky státu. Dílčím cílem byla sebereflexe občanů v oblasti sociálního statusu (zdali se cítí být chudí nebo bohatí). Současně byl zkoumán postoj občanů k chudobě a schopnosti ji řešit vlastními silami.

Pro potřeby primárního výzkumu mezi obyvateli Moravskoslezského kraje byl vypracovaný strukturovaný dotazník s 14 otázkami. Počet oslovených respondentů činil 600 a návratnost byla v rámci relativní četnosti 91 % (použito bylo 580 odevzdaných dotazníků). Sběr dat probíhal v roce 2016 od července do prosince, kdy následně v měsících lednu a únoru roku 2017 byly analyzovány dané výsledky. Byl zvolen typ kvantitativního výzkumu, metodou dotazování technikou dotazníku. Otázky ve strukturovaném dotazníku byly změřeny na osobnostní údaje respondentů, dále na jejich ekonomickou aktivitu. Následovaly otázky týkající se subjektivního pocitu chudoby či bohatství a názorů na dostatečnou výši existenčního, životního minima a minimální mzdy. V druhé části dotazníku se respondenti vyjadřovali k sociální exkluzi. Oslovení občané se měli vyjádřit, které skupiny občanů považují za rizikové a jaký je způsob řešení.

Respondenti byli rozděleni do pěti demografických skupin, a to: studenti, nezaměstnaní, senioři, zaměstnaní a osoby samostatně výdělečně činné (dále jen „OSVČ“). Rozdělení oslovených občanů na uvedené skupiny bylo založeno na potřebu diferencovaně zpracovat a komparovat názory mladých studentů s lidmi středního a pozdního věku v plné zaměstnanosti, seniory, kteří hypoteticky představují skupinu, která je ohrožena chudobou a sociální exkluzí podobně jako skupina nezaměstnaných. Na druhé straně byla skupina OSVČ, kteří představovali skupinu hypoteticky finančně zajištěných lidí. Všechny demografické skupiny byly poměrně stejně početné i genderově ve výzkumu zastoupeny.

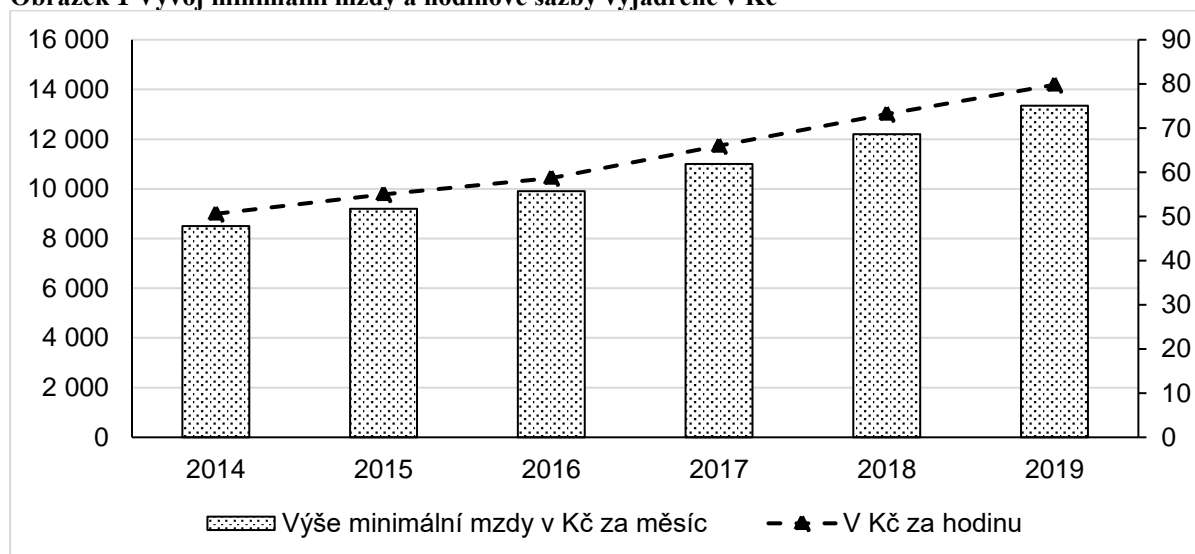
V rámci tohoto příspěvku jsou uvedeny dílčí výsledky zaměřující se především na názory respondentů na minimální mzdu, životní minimum, existenční minimum a na možnost vymanění se z chudoby. Součástí daného článku je i podrobnější segmentace respondentů, která je uvedena v závěru kapitoly č. 4.

IV. Postoj občanů na vnímání chudoby

Čtvrtá kapitola je strukturována do dvou částí. První část se zaměřuje na explorační statistiku dané problematiky a následující část uvedené kapitoly prezentuje dílčí výsledky primárního výzkumu realizované na území Moravskoslezského kraje.

Obrázek 1 se zaměřuje na vývoj minimální mzdy a hodinovou sazbu v Kč za posledních šest let. Z níže uvedeného obrázku je patrné, že minimální mzda je na vzrůstající tendenci. V roce 2014 činila minimální mzda 8 500 Kč a v aktuálním roce (2019) je její hodnota na úrovni 13 350 Kč. Mezi lety 2014 a 2019 vzrostla minimální mzda o 4 850 Kč. Tento nárůst je především zapříčiněn pozitivním vývojem ekonomické situace a snížení nezaměstnanosti na území České republiky. Na druhé straně, ale rostou i náklady obyvatelům dané země, a to především na jídlo, energii, ošacení aj.

Obrázek 1 Vývoj minimální mzdy a hodinové sazby vyjádřené v Kč

Zdroj: MPSV (2019), vlastní úprava

S údaji Obrázku 1, který se zabýval vývojem minimální mzdy, souvisí i statistické údaje v Tabulce 1, které představují měsíční hranici ohrožení příjmovou chudobou pro jednotlivé segmenty podle složení domácnosti za rok 2018. Minimální mzda v daném roce (2018) dosahovala v hrubém vyjádření 12 200 Kč a pro porovnání měsíční hranice ohrožení příjmovou chudobou pro jednotlivce činila v roce 2018 na úrovni 11 963 Kč. Z tohoto pohledu je patrné, že osoby pobírající minimální mzdu v roce 2018 byli takřka na hranici ohrožení příjmovou chudobou.

Tabulka 1 Měsíční hranice ohrožení příjmovou chudobou podle složení domácností za rok 2018:

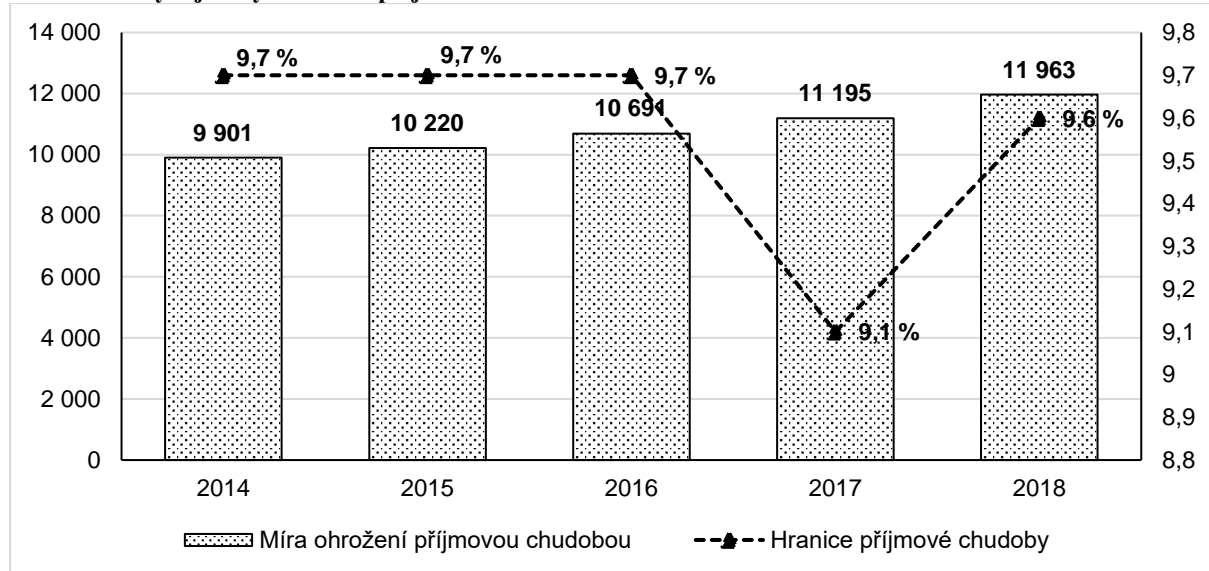
Jednotlivec	11 963 Kč
Dvě dospělé osoby	17 944 Kč
Rodič se dvěma dětmi staršími 13 let	23 926 Kč
Rodiče s dětmi do 13 let	21 533 Kč
Rodiče se dvěma dětmi do 13 let	25 122 Kč
Rodiče se třemi dětmi – jedním do 13 let, dvěma staršími 13 let	33 496 Kč

Zdroj: ČSÚ (2019), vlastní úprava

Jak bylo uvedeno v předcházející tabulce (Tabulka 1), výše minimální hranice pro jednotlivce činila 11 963 Kč v roce 2018. Níže uvedený obrázek (Obrázek 2) se zabývá vývojem míry ohrožení příjmovou chudobou a hranicí příjmové chudoby od roku 2014 do roku 2018. Míra

chudoby je dána jako podíl z celkového počtu osob uvedených v procentech. Z daného obrázku je patrné, že hranice chudoby v daných letech neustále narůstá, ale míra ohrožení příjmovou chudobou v roce 2017 poklesla na 9,1 % oproti roku předcházejícímu (2016), kde byla tato míra v rámci relativního podílu 9,7 %. V posledním sledovaném roce (2018) byl zaznamenán nárůst této míry na 9,6 %. Lze tedy konstatovat, že každý jedenáctý člověk je ohrožen příjmovou chudobou (ČTK, 2019). Situaci zaměřenou na počtu osob pod hranicí chudoby prezentuje Obrázek 3.

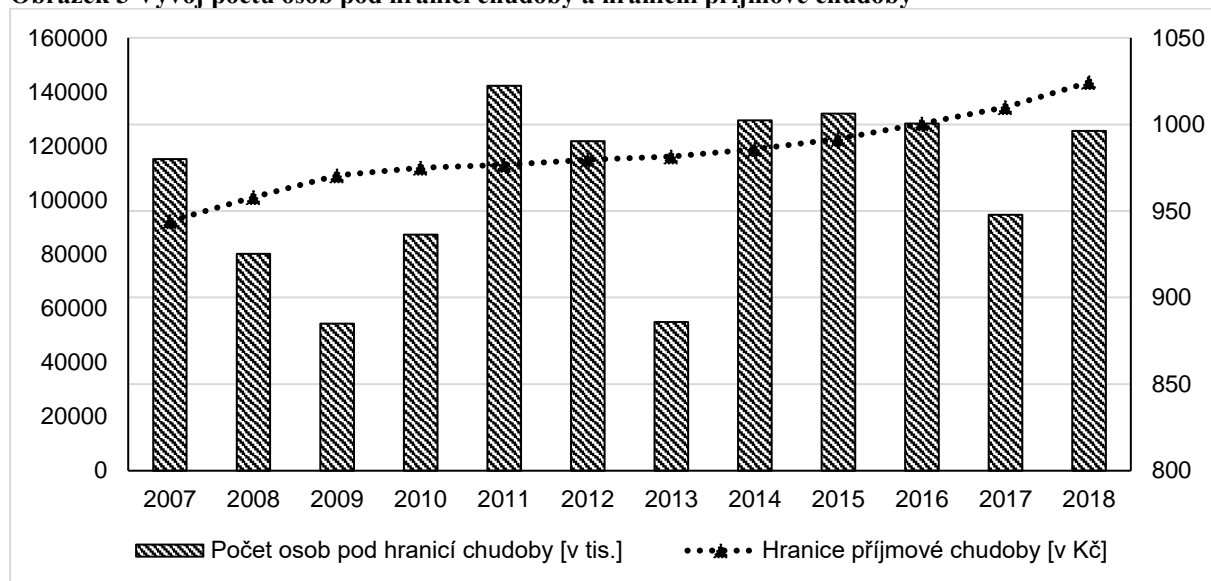
Obrázek 2 Vývoj míry ohrožení příjmovou chudobou

Zdroj: ČSÚ (2019), vlastní úprava

Obrázek 3 věnuje pozornost počtu osob pod hranicí chudoby vyjádřené v tisících a hranici příjmové chudoby v Kč. Analyzované období je od roku 2007 po rok 2008 a jedná se o hodnoty za celý kalendářní rok. Na pravé ose jsou znázorněny údaje o počtu osob pod hranicemi chudoby, kdy je patrný kolísavý vývoj v daných letech. Nejmenší počet osob pod hranicí chudoby je patrný před hospodářskou recesí v roce 2009, kdy počet osob činil 884,9 tis. Oproti tomu v roce 2011 byl počet ohrožených chudobou okolo 1 022,3 tis. a jedná se o největší počet ve sledovaném období. Tento počet byl převážně způsobený doznívající hospodářskou recesí, kterou Česká republika pocítila převážně v roce 2010 a 2011. Na levé ose daného obrázku je znázorněna hranice příjmové chudoby v Kč, kdy ve všech letech je patrný vzestup této hranice. V roce 2011, kdy byl zaznamenán největší počet osob pod hranicí chudoby, hranice příjmové chudoby činila 113 040 Kč. Naproti tomu v posledním analyzovaném roce (2018) se tato hodnota zvýšila na 143 555 Kč. Lze konstatovat, že i když počet osob pod hranicí chudoby v posledních letech má kolísavý vývoj, tak hranice příjmové chudoby má vzestupnou tendenci.

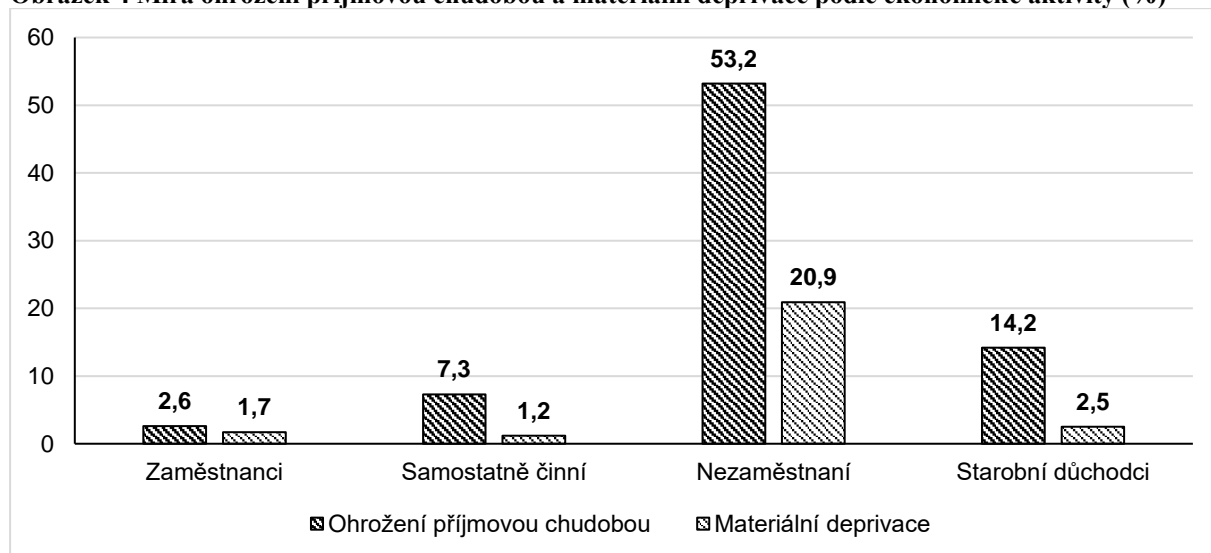
Obrázek 3 Vývoj počtu osob pod hranicí chudoby a hraniční příjmové chudoby

Zdroj: ČSÚ (2019), vlastní úprava

Další obrázek (Obrázek 4) se zabývá mírou ohrožení příjmové chudoby a materiální deprivací podle ekonomické aktivity, který navazuje na předcházející obrázek (Obrázek 3), který věnoval pozornost počtu osob pod hranicí chudoby. Z výsledků je patrné, že nejvíce ohroženou skupinou jsou nezaměstnaní lidé, kde je podíl osob ohrožení příjmovou chudobou 52,2 % a materiální deprivace v rámci relativního podílu činí 20,9 %. Osoby, které jsou zaměstnané, jsou v relativním vyjádření ohroženy příjmovou chudobou kolem 2,6 %. Osoby patřící do skupiny OSVČ vykazují míru ohrožení chudobou v 7,3 %, tento výsledek je procentuálně vyšší, než u skupiny zaměstnanců. V porovnání s čistým průměrným příjmem v rámci Obrázku 5 lze pozorovat opačné pořadí. Z tohoto je patrné, že OSVČ pocítují větší míru ohrožení chudobou než zaměstnanci, i když je jejich průměrně čistý peněžní příjem větší.

Obrázek 4 Míra ohrožení příjmovou chudobou a materiální deprivace podle ekonomické aktivity (%)

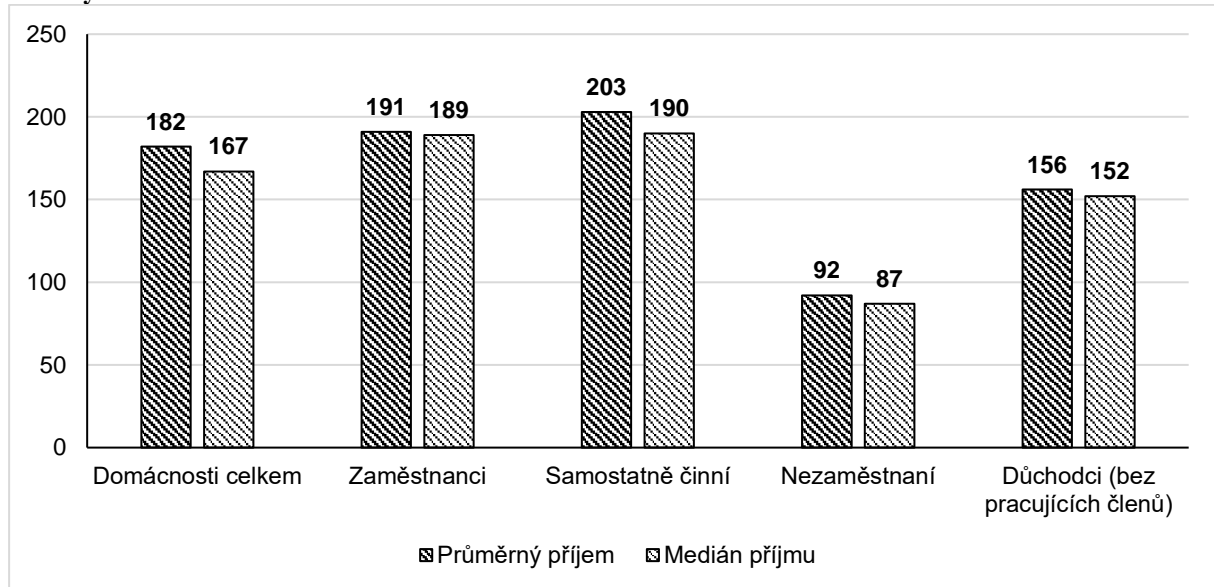

Zdroj: ČSÚ (2019), vlastní úprava

Výše uvedený obrázek (Obrázek 4) prezentoval míru ohrožení příjmovou chudobou podle ekonomické aktivity v relativním vyjádření. Z výsledků bylo patrné, že nejvíce jsou ohroženy nezaměstnané osoby a starobní důchodci. Následující obrázek (Obrázek 5) se zaměřuje na průměr a medián ročních čistých peněžních příjmů domácností na osobu podle ekonomické

aktivity za rok 2017. Nejmenší čistý příjem je u osob, které jsou nezaměstnané a kde se jejich průměr za rok 2017 pohybuje přes devadesát tisíc korun. Uvedená skupina lidí si musí vystačit s transfery od státu, mezi které patří především dávky státní sociální podpory a sociální pomoci. U této skupiny výše uvedené příjmy nepokryjí náklady, které je potřeba uhradit za nájem, jídlo, ošacení aj., které zajišťují důstojné živobytí. Mezi další ohroženou skupinou jsou senioři, u kterých činí průměr okolo 156 tisíc Kč. Na opačné straně jsou dva segmenty, a to zaměstnanci a OSVČ, u kterých činí průměr čistých příjmů na osobu od 190 do 203 tisíc Kč.

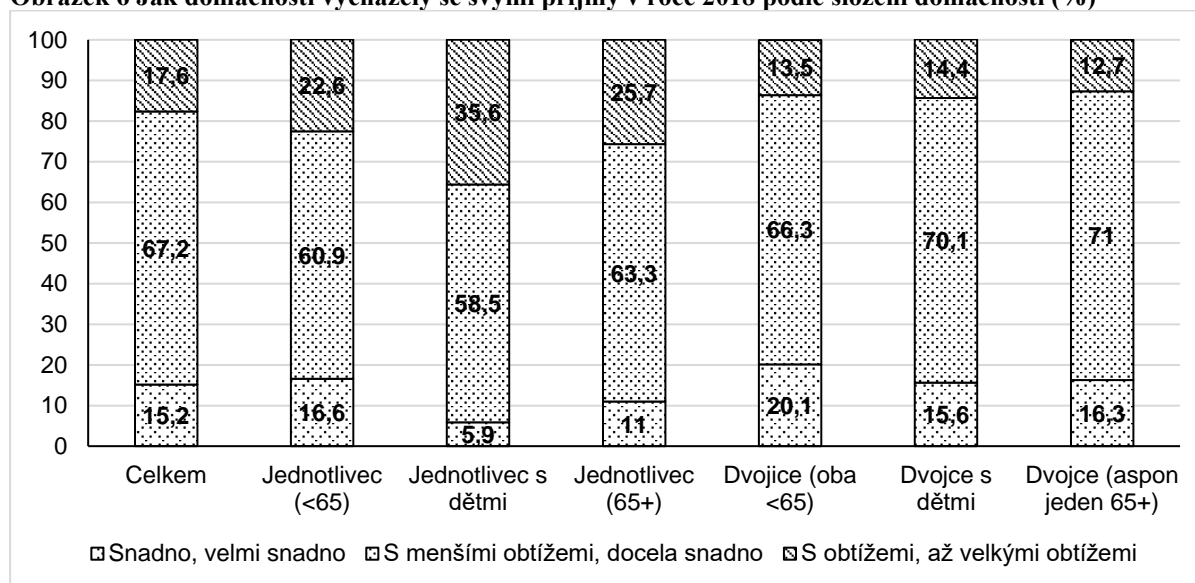
Obrázek 5 Průměr a medián ročních čistých peněžních příjmů domácností na osobu podle ekonomické aktivity

Zdroj: ČSÚ (2019), vlastní úprava

Další obrázek (Obrázek 6) prezentuje výsledky rozložení příjmů podle složení domácností za rok 2018 v relativním vyjádření. Z uvedených výsledků je patrné, že největší potíže mají jednotlivci s dětmi (35,6 %). Druhou skupinou, která má problémy s vynaložením svých příjmů, tvoří osamělí senioři (25,7 %). Obě skupiny obyvatel nemají vysoké příjmy, které by jim mohly postačit na zachování důstojného živobytí. Často jsou nuceni řešit finanční problémy zadlužováním, které spouští problém následné platební neschopnosti a zapříčiní tak stav dluhové pasti. Na druhé straně, ale existují skupiny obyvatel, kteří s rozložením svých příjmů nemají takové problémy, jako výše zmiňované segmenty. Mezi tyto skupiny lidí lze zařadit „Dvojce (oba<65)“, a to v relativní hodnotě 20,1 % a dále lidi ve skupině „Jednotlivec (<65)“, kdy relativní vyjádření u této skupiny bylo 16,6 %. Tyto segmenty naopak mají dostatečné příjmy na pokrytí svých výdajů.

Obrázek 6 Jak domácnosti vycházely se svými příjmy v roce 2018 podle složení domácností (%)

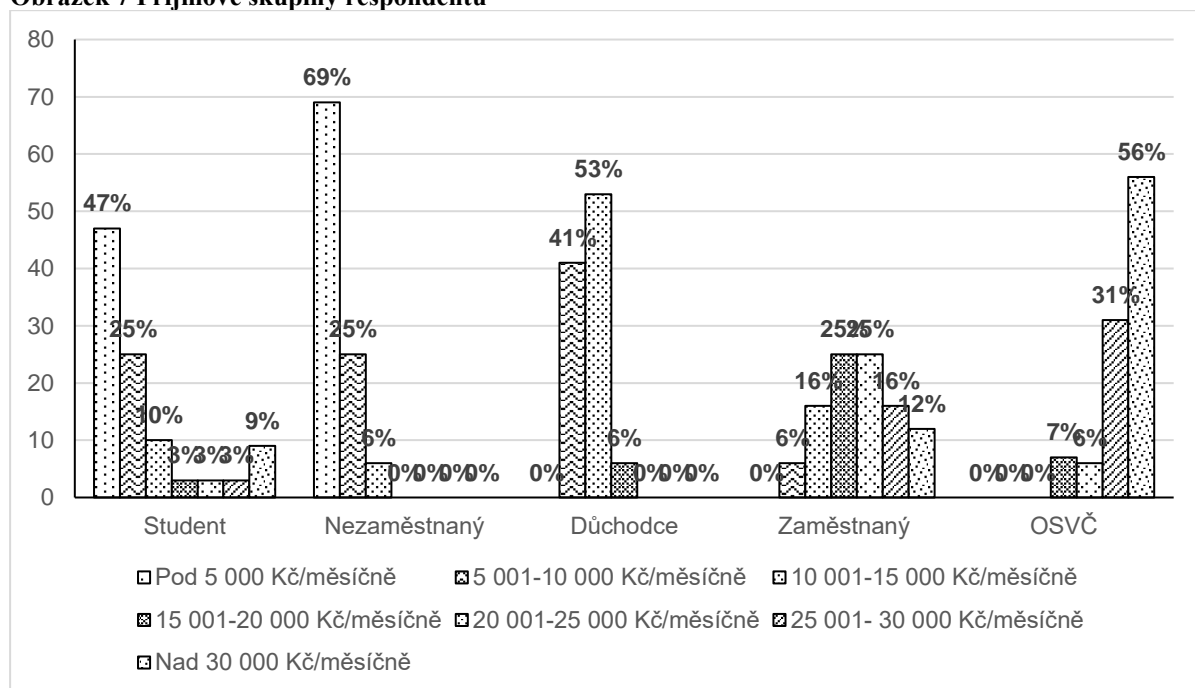

Zdroj: Statistika & My (2019), vlastní úprava

Následující část příspěvku se bude zabývat primárním výzkumem, realizovaném na území Moravskoslezského kraje. Níže jsou uvedeny dílčí výsledky daného výzkumu.

Důležitou otázkou v rámci dotazování byla otázka zaměřena na příjmové skupiny respondentů. Výsledky této otázky zobrazuje Obrázek 7. U první skupiny „Student“ oslovení respondenti v relativní četnosti 47 % patří do příjmové skupiny pod 5 000 Kč měsíčně. Do uvedené skupiny se řadí také 69 % nezaměstnaných respondentů. Následně polovina oslovených starobních důchodců v relativní četnosti 53 % má měsíční příjem v rozmezí od 10-15 tis. Kč. U segmentu „Zaměstnaný“ se většina oslovených obyvatel pohybuje v příjmové skupině 15 až 25 tis. Kč měsíčně. V rámci poslední skupiny „OSVČ“ lze říci, že více jak polovina respondentů je v příjmové skupině nad 30 tis. Kč.

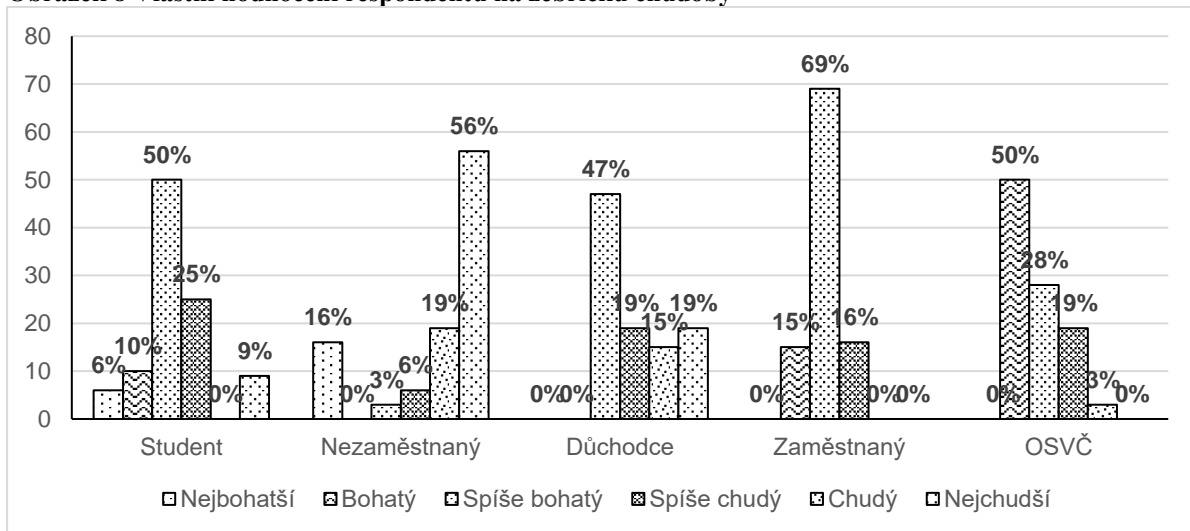
Obrázek 7 Příjmové skupiny respondentů

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní propočty a úprava

Níže uvedený obrázek (Obrázek 8) věnuje pozornost k tomu, zda se cítí být respondenti nejbohatší, bohatí, spíše bohatí, spíše chudí, chudí nebo nejchudší. U první skupiny „Student“ výsledky ukazují, že polovina respondentů (50 %) se hodnotí jako spíše bohatí. Následně 25 % studentů se domnívá, že jsou spíše chudí. U následujícího segmentu „Nezaměstnaný“ je situace horší. Více než 56 % respondentů se hodnotí jako nejchudší a 19 % se cítí být chudí, což odpovídá výše uvedeným výsledkům v rámci analýzy z ČSÚ, kdy právě skupina nezaměstnaných má problém s pocitem chudoby. Zajímavé zjištění u tohoto segmentu je, že 16 % respondentů se cítí být nejbohatší. Zde se dá předpokládat určitý stupeň subjektivity materiální existence a sní související i materiální chudobou, která u 16 % nezaměstnaných pravděpodobně není problém. V rámci skupiny důchodců se 47 % cítí být spíše bohatí. V tomto segmentu se starobní důchodci necítí být nejbohatší a ani bohatí oproti skupině nezaměstnaných a studentů. Dominantní postavení spíše bohatí se cítí skupina „Zaměstnaný“ v rámci relativní četnosti 69 %. Následně u této skupiny se 15 % oslovených lidí domnívá, že jsou bohatí a 19 % se domnívají, že jsou spíše chudí. Polovina respondentů u OSVČ se domnívají, že jsou bohatí, a to v rámci relativní četnosti 50 %. Dále 28 % se hodnotí jako spíše bohatí, což odpovídá výsledkům z míry ohrožení příjmovou chudobou, která je uvedena v první části této kapitoly. Spíše chudí se cítí být 19 % a 3 % respondentů se vnímají jak chudí. U respondentů OSVČ a zaměstnaných se žádný respondent necítí být nejbohatší, přestože obě skupiny patří do dvou nejvyšších příjmových skupin z daného výzkumu.

Obrázek 8 Vlastní hodnocení respondentů na žebříčku chudoby

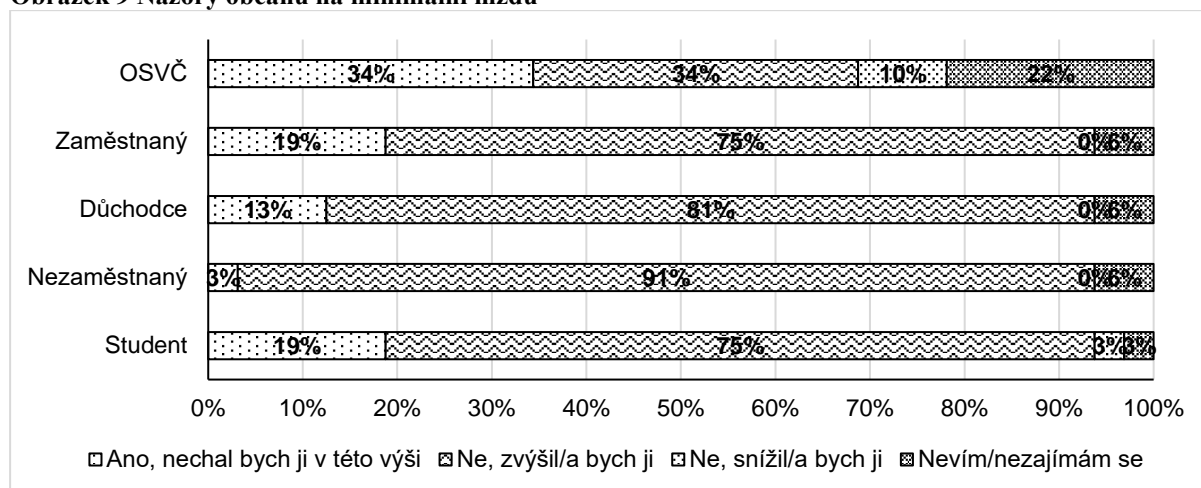

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní propočty a úprava

Obrázek 9 prezentuje výsledky názorů respondentů na minimální mzdu. Během výzkumu činila minimální mzda 9 900 Kč. Většina respondentů napříč kategoriemi by minimální mzdu z částky 9 900 Kč zvýšila. U OSVČ odpovědělo v rámci relativní četnosti 34 % respondentů tak, že by zachovali vyšší minimální mzdy na dané úrovni. Stejnou relativní hodnotu vykazuje i druhá možnost u OSVČ, kde si 34 % oslovených lidí v dané skupině domnívá, že by se měla minimální mzda zvýšit. Většina respondentů u OSVČ patří do dvou nejvyšších příjmových skupin daného výzkumu. U další skupiny, kterou tvořili zaměstnaní, se většina respondentů domnívá, že by se měla minimální mzda zvýšit. Jedná se v relativní četnosti o 75 % oslovených lidí v této skupině. Druhou největší skupinu tvoří respondenti, kteří by zachovali minimální mzdu na dané úrovni, a to na 9 900 Kč. Uvedenou skupinu tvoří zaměstnaní v relativní četnosti 19 %. Obdobné hodnoty patří i skupině respondentů, kteří byli zařazeni mezi studenty. U skupiny „Důchodce“ výsledky ukázaly, že 13 % respondentů si myslí, že by měla výše minimální mzdy zůstat na dané úrovni. Z celkového počtu 81 % respondentů v důchodovém věku uvedlo, že by se minimální mzda měla zvýšit. Tento výsledek je zajímavý tím, že se

hypoteticky dalo předpokládat, že respondenti – důchodci se o problematiku minimální mzdy nebudou zajímat a vzhledem k jejich sociálnímu postavení se budou vyjadřovat pro zachování uvedené hranice minimální mzdy. Pro zvýšení dané mzdy by bylo u posledního segmentu Nezaměstnaní - 91 % respondentů. Zde se výsledek dal předpokládat. Skupina Studenti se vyjádřila k této otázce stejně jako skupina Zaměstnaní. Je to možná i z toho důvodu, že korespondují názory zaměstnaných rodičů doma nebo sami jsou při studiu v zaměstnaneckém poměru.

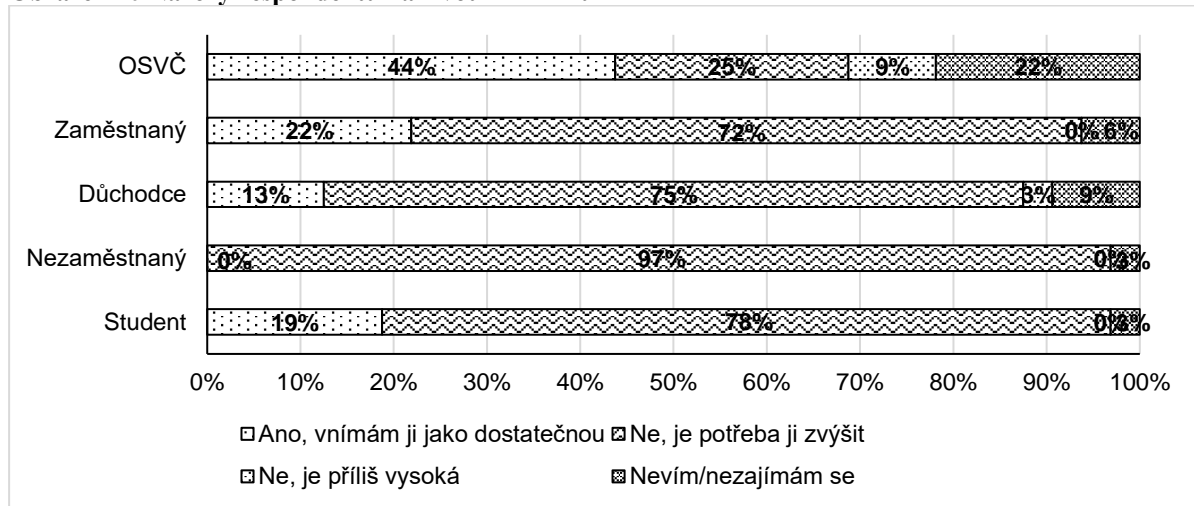
Obrázek 9 Názory občanů na minimální mzdu

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní propočty a úprava

Další otázka prezentovala názory respondentů na životní minimum (viz. Obrázek 10). U skupiny respondentů OSVČ výsledky ukázaly, že 44 % se domnívá, že výše životního minima je dostačující. Čtvrtina oslovených (25 %) je pro navýšení životního minima a souhrnně 31 % (22 % a 9 %) oslovených respondentů ze skupiny OSVČ zaujímá negativistický postoj. Zajímavým výsledkem je i postoj respondentů ze skupiny důchodců. Z celkového počtu necelé tři čtvrtiny (72 %) jsou názoru, že by se mělo životní minimum zvýšit. Podobně jako u OSVČ zde vidíme i negativní názory (i když v menší míře). 3 % jsou pro snížení životního minima a 9 % respondentů to nezajímá. U skupiny Nezaměstnaní se výsledek opět dal předpokládat. Drtivá většina respondentů z této demografické skupiny odpověděla, že jsou pro navýšení životního minima (91 %). Skupiny Zaměstnaní a Studenti vykazují podobné výsledky. Převažují názory na zvýšení životního minima (75 %). U respondentů ze skupiny Studenti – 3 % byla pro snížení hranice a stejný počet neprojevil o tuto otázku zájem. S životním minimem souvisí i existenční minimum. Jde o finanční prostředky, které jsou nezbytné k zajištění základních životních potřeb občana. V podstatě jde o hranici chudoby, pod kterou by se občan neměl dostat. Proto nás zajímaly postoje a názory všech zkoumaných skupin respondentů, zdali budou stejné s názory na životní minimum.

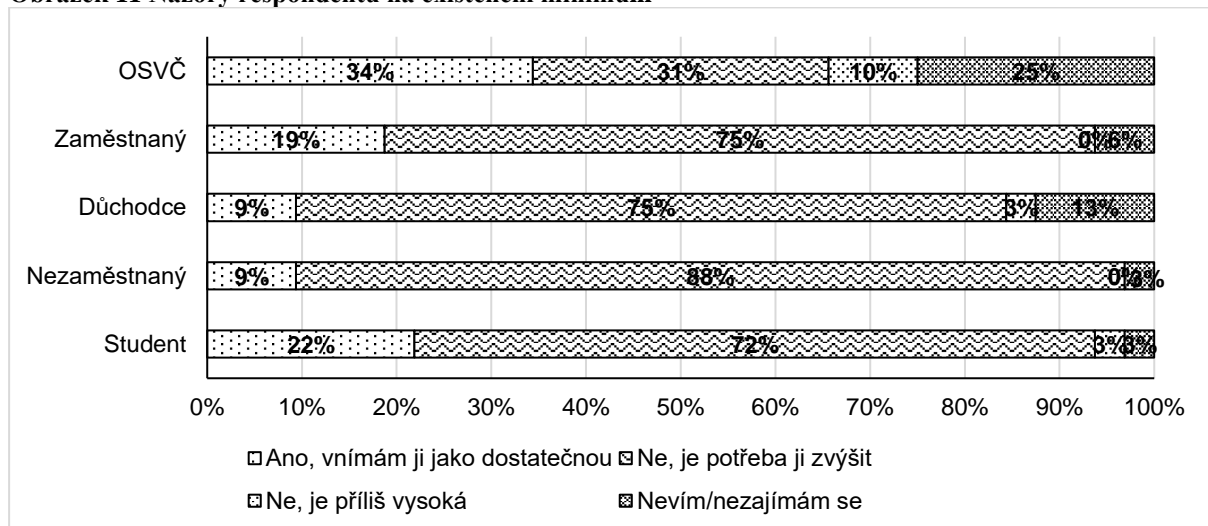
Obrázek 10 Názory respondentů na životní minimum

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní propočty a úprava

Následující obrázek (Obrázek 11) představuje názor respondentů na existenční minimum, kdy jeho výše dosahuje 2 200 Kč. U tohoto obrázku je patrné, že většina respondentů v rámci jednotlivých segmentů, je toho názoru, aby se hranice existenčního minima zvýšila. U skupiny OSVČ jsou výsledky podobné jako u názorů na životní minimum. O 10 % se snížil počet respondentů, kteří jsou pro zachování současné výše existenčního minima. O 6 % se zvýšil počet respondentů, kteří jsou pro navýšení. Ostatní výsledky se procentuálně moc od sebe neliší. Lze konstatovat, že respondenti ze skupiny OSVČ kladou větší důraz na hranici existenčního minima, než minima životního. U skupiny Studenti výsledky poukazují na fakt, že k existenčnímu minimu takový význam nepřikládají. Pokud skomparujeme výsledky z Obrázku 10, který představuje názory na životní minimum a Obrázku 11, lze si všimnout určitých rozdílů. O 3 % se zvýšil počet těch, kteří by zachovaly současnou výši existenčního minima. O 6 % ubylo těch, kteří by existenční minimum navýšili. Dokonce 3 % respondentů je pro snížení hranice existenčního minima. U ostatních segmentů nejsou vidět velké rozdíly v názorech na existenční minimum.

Obrázek 11 Názory respondentů na existenční minimum

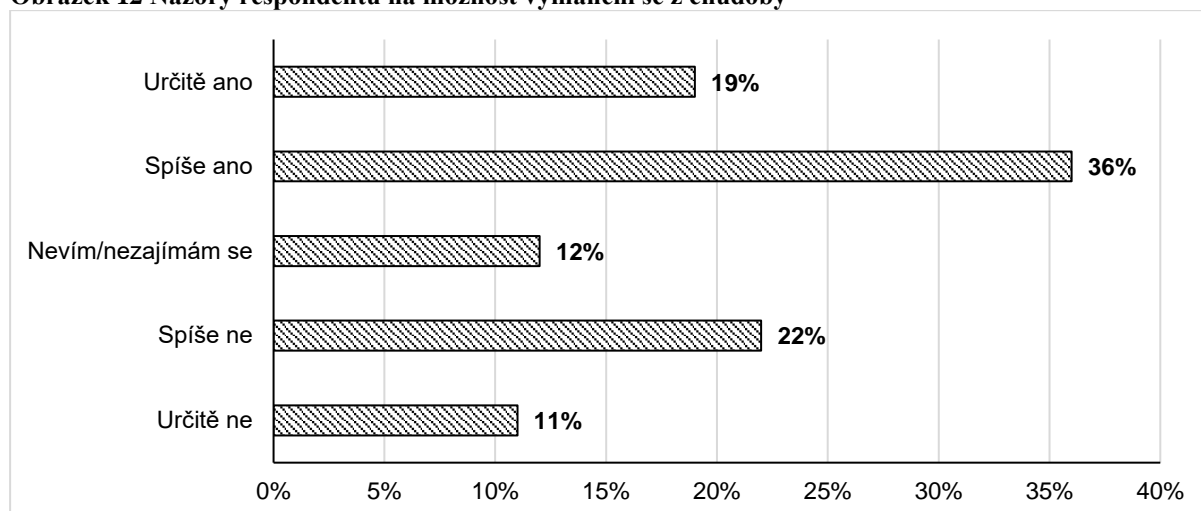

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní propočty a úprava

Z dosavadních výsledků vyplynulo, že respondenti jsou poměrně názorově shodní v tom, že intervence státu a její nástroje jsou nezbytné pro prevenci chudoby, dokonce navrhuje i zvýšení dotace. Proto nás zajímalo, jaký názor budou mít na aktivní řešení chudoby ze strany

občanů. Důležitou otázkou daného výzkumu byla otázka směřující pozornost na názory respondentů na možnost vymanění se z chudoby. Výsledky uvádí Obrázek 12. Většina oslovených respondentů všech demografických skupin je toho názoru, že se člověk dovede dostat z chudoby sám, pokud je aktivní a spolupracuje s úřady. V relativní četnosti se jedná v rámci relativní četnosti o 36 % respondentů z daného vzorku. Možnost „Spíše ne“ se domnívá 22 % oslovených obyvatel, kteří jsou přesvědčeni, že se člověk nedokáže dostat z problémů, které jsou spojené s chudobou.

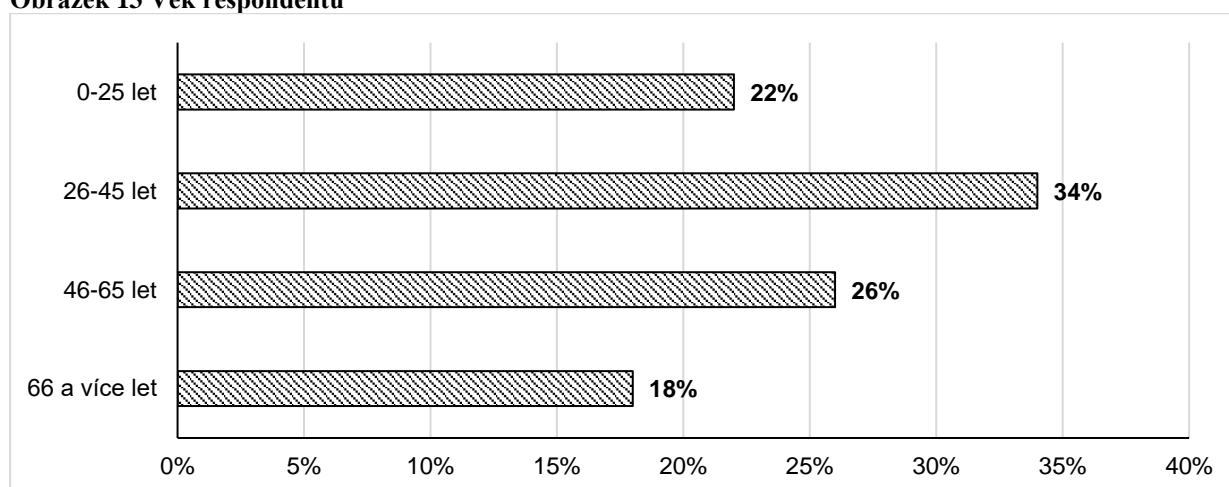
Obrázek 12 Názory respondentů na možnost vymanění se z chudoby

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní propočty a úprava

Poslední dvě otázky v rámci výzkumu byly zaměřené na podrobnější segmentaci respondentů, které znázorňuje obrázky (Obrázek 13 a Obrázek 14) prezentované níže. Níže uvedený obrázek (Obrázek 13) se zabývá věkovým rozdělením obyvatel. Největší skupinu tvoří obyvatelé, kteří patří do věkového rozpětí 26-45 let, a to v relativní četnosti 34 %. Druhou nejpočetnější skupinu jsou respondenti od 45-65 let. V relativní četnosti se jedná o 26 % oslovených obyvatel. Další skupinu tvoří respondenti od 0-25 let, kdy se jedná o 22 %. Danou skupinu tvoří především studenti. Poslední segment tvoří segment ve věkovém rozpětí 66 a více let, kdy se jedná o 18 % oslovených respondentů.

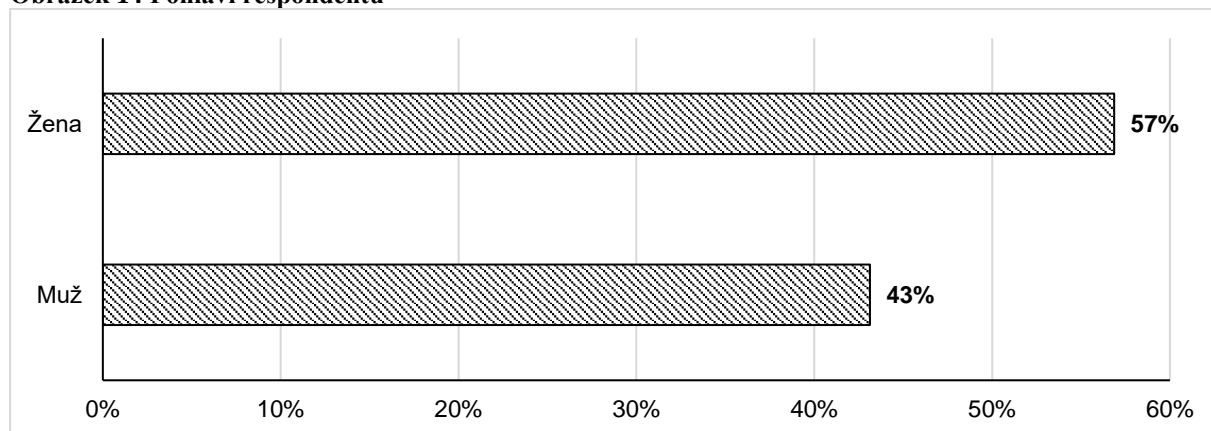
Obrázek 13 Věk respondentů

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní propočty a úprava

Na níže uvedeném obrázku (Obrázek 14) je vidět rozložení respondentů podle pohlaví. Výzkumu se zúčastnilo 580 respondentů 57 % žen (v absolutní hodnotě 331 žen) a 43 % mužů (v absolutní hodnotě 249 mužů).

Obrázek 14 Pohlaví respondentů

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní propočty a úprava

Poměrné zastoupení respondentů z hlediska pohlaví a věku bylo pro výzkum důležité z důvodu plurality názorů na chudobu a vztah ke skupinám občanů, kteří jsou chudobou nejvíce ohroženi.

V. Závěr

Pojem chudoba je v dnešní době často diskutovaným tématem. Pojetí chudoby se odvíjí od životní úrovně každé společnosti a tedy i definice chudoby procházejí s rozvojem společnosti jistou změnou. Je patrné, že v České republice existují určité skupiny obyvatel, kteří jsou ohroženi příjmovou chudobou a jsou závislí na pomoci od státu.

Příspěvek byl zaměřen na analýzu statistických údajů dostupných zdrojů, které poukazují na současné sociálně demografické příčiny chudoby v České republice. Statistické údaje se zaměřují na problematiku příjmových skupin v České republice, které jsou ohroženy chudobou a na faktory, které s tím souvisejí (vývoj minimální mzdy apod.). Současně prezentoval názory občanů na problematiku chudoby z různých demografických skupin z Moravskoslezského kraje v rámci primárního výzkumu. Současně příspěvek prezentoval problematiku chudoby v současné společnosti, která souvisí se současným životním standardem moderní společnosti a která je spojena s pojmy materiální deprivace, objektivní a subjektivní chudoba. Proto je v úvodu teoretické části věnován prostor pro úvod do současné problematiky chudoby a její pojmy.

Z výsledků statistické analýzy je patrné, že nejvíce ohroženou skupinou příjmové chudoby jsou nezaměstnaní, samoživitelé a starobní důchodci. U těchto skupin jsou průměrné čisté příjmy daleko nižší nežli u zaměstnanců a osob samostatně činných. Lze konstatovat, že některé současné nástroje prevence chudoby v České republice nejsou dostačující. Autoři příspěvku se domnívají, že je třeba se zamyslet nad výší životního a existenčního minima, které je velmi nízké. Především životní minimum je odrazovým můstkem pro další možnou sociální podporu a sociální pomoc nízkopříjmových skupin obyvatel. V primárním výzkumu se respondenti všech vybraných demografických skupin přiklonili právě k navýšení životního minima i minimální mzdy. Dalším důležitým zjištěním je, že ze statistiky vyplynulo, že ohroženou skupinou, která je obecně uváděna, jsou starobní důchodci. Výsledky primárního výzkumu ukázaly, že v Moravskoslezském kraji se necelá polovina oslovených respondentů z řad důchodců cítí být bohatá. Je to tím, že v tomto kraji je velká většina hornických důchodců, kteří pobírají v současné době důchod ve výši cca 18 000 Kč. To vede k zamyšlení, že nelze starobní důchodce obecně brát jako skupinu, která je ohrožena chudobou. Je třeba brát v úvahu profesní,

regionální i genderové rozdíly. Je třeba více zohlednit už současné finanční příjmy mužů a žen, které jsou stále nevyrovnané a které vedou k rozdílné výši starobního důchodu.

Doporučením pro hospodářskou politiku by bylo zjednodušení a zacílení dávek státní sociální podpory a sociální pomoci. Omezit jejich různorodost (dva různé příspěvky na bydlení) a podpořit kontrolu a kontrolní orgány. Navýšit hranici existenčního a životního minima, které by pomohlo nízkopříjmovým skupinám k dosažení možnosti využití dávek státní sociální pomoci a sociální podpory. Jak bylo zjištěno a uvedeno, domácnostem každý rok neustále rostou náklady spojené s živobytím (vyšší ceny energie, potravin, nájmu aj). Věnovat pozornost důchodové politice, která, jak ukazují výsledky zkoumání, není v souladu se současnými potřebami lidí ve starobním důchodu.

Literatura

Česká tisková kancelář (2019). *ČSÚ: Podíl ohrožených chudobou stoupl, v rámci EU je ale nízký*. Dostupné z <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/csu-podil-ohrozenych-chudobou-stoupl-v-ramci-eu-je-ale-nizky/1735770> (19. 08. 2019).

Český statistický úřad (2018). *Příjmová chudoba ohrožuje 9,1 % Čechů*. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmova-chudoba-ohrozuje-91-cechu> (01. 07. 2019).

Český statistický úřad. (2019). *Obyvatelstvo*. Dostupné z https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide (30. 06. 2019).

Český statistický úřad (2019). *Příjmová chudoba ohrožuje necelou desetinu obyvatel*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmova-chudoba-ohrozuje-necelou-desetinu-obyvatel> (01. 07. 2019).

Český statistický úřad (2019). *Příjmy a životní podmínky domácností – 2018*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-kf03f95ff5> (01. 07. 2019).

Ferré, C, Ferreira, F. H., Lanjouw, P. (2012). Is there a metropolitan bias? The relationship between poverty and city size in a selection of developing countries. *The World Bank Economic Review*, 26(3), 351-358.

Hebák, P. et al. (2007). *Vícerozměrné statistické metody*. Praha: Informatorium.

Hendl, J. (2004). *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha: Portál.

Krebs, V. (2015). *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer.

Lanjouw, P., Marra, M. R. (2018). Urban poverty across the spectrum of Vietnam's towns and cities. *World Development*, 110, 295-306.

Lucci, P., Bhatkal, T. (2014). *Monitoring progress on urban poverty: Are indicators fit for purpose?* London: ODI.

Lucci, P, Bhatkal, P., Khan, A. (2016). *Are we underestimating urban poverty?* London: ODI.

Mitlin, D., Satterthwaite, D. (2013). *Urban Poverty in the Global South*. London: Routledge.

Ministerstvo práce a sociálních věcí (2019). *Přehled o vývoji částek minimální mzdy*. Dostupné z <https://www.mpsv.cz/cs/871> (06. 07. 2019).

Noguera, A. P. (2011). A broader and bolder approach uses education to break the cycle of poverty. *Phi Delta Kappan*, 93(3), 8-14.

Parnell, S. (2005). Constructing a developmental nation-the challenge of including the poor in the post-apartheid city. *Transformation*, 58(1), 20-44.

Revallion, M, Chen S. and Sangraula, P. (2008). New Evidence on the Urbanization of Global Poverty. *Population and Development Review*, 33(4), 667-701.

Sabry, S. (2010). How poverty is underestimated in Greater Cairo, Egypt. *Environmental and Urbanisation*, 22(2), 523-541.

Statistika & My. (2019). *Každý jedenáctý je ohrožen příjmovou chudobou*. Dostupné z <https://www.statistikaamy.cz/2019/06/kazdy-jedenacty-je-ohrozen-prijmovou-chudobou/>. (30. 06. 2019).

Thanh, et al. (2013). Urban poverty in Vietnam: A view from complementary assessments. *Working Paper*. London: IIED.

Tomeš, I. (2001). *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha: Socioklub.

Večerník, J., Myslíková, M. (2015). *Chudoba v České republice. Kritický pohled na evropské ukazatele*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.

Winchester, L. (2008). La dimensión económica de la pobreza y precariedad urbana en las ciudades latinoamericanas: Implicaciones para las políticas del habitat. *Eure*, 34(103), 27-47.

The Attitude of Citizens on the Perception of Poverty in the Czech Republic:
Case Study on the Moravian-Silesian Region